

Begrijpen wat er staat

Wat gebeurt er in het hoofd van een lezer tijdens het lezen van een tekst?

Dr. Anne Helder
a.helder@fsw.leidenuniv.nl
 Universitair docent Onderwijswetenschappen
 Universiteit Leiden

1

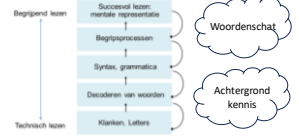
Begrijpend lezen

- Complexe vaardigheid, bestaande uit veel verschillende cognitieve processen die in het hoofd van de lezer plaatsvinden tijdens het lezen van een tekst

- Gezamenlijk resulteren deze processen in een coherente mentale representatie van de tekst

Verskillende 'niveaus' van lezen

(e.g., Kintsch, 1988; Perletti & Stafura, 2014; van den Broek, 1994)

2

De procedure is eigenlijk heel simpel. Eerst groepeer je dingen op basis van hun samenstelling. Natuurlijk kan één stapel soms genoeg zijn, afhankelijk van hoeveel er te doen is. Als je wegens gebrek aan faciliteiten ergens anders heen moet gaan dan is dat de volgende stap, zo niet dan ben je er nu klaar voor. Het is beter niet te veel tegelijk te doen. Het is beter te weinig dan te veel te doen.

3

4

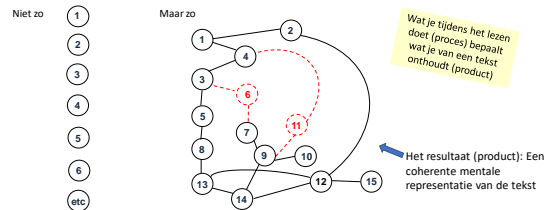
De was doen

De procedure is eigenlijk heel simpel. Eerst groepeer je dingen op basis van hun samenstelling. Natuurlijk kan één stapel soms genoeg zijn, afhankelijk van hoeveel er te doen is. Als je wegens gebrek aan faciliteiten ergens anders heen moet gaan dan is dat de volgende stap, zo niet dan ben je er nu klaar voor. Het is beter niet te veel tegelijk te doen. Het is beter te weinig dan te veel te doen.

(Bransford & Johnson, 1972)

5

Begrijpend lezen is het opbouwen van een coherente mentale representatie van de tekst

6

Cognitieve processen bij begrijpend lezen

- processen in het hoofd van een lezer zoals:
- het activeren van de betekenis van woorden
 - het integreren van woorden uit de tekst
 - leggen van verbanden
 - achtergrondkennis activeren
 - monitoren van begrip
 - ...
 - ...
 - enz

Nu de regen eindelijk is gestopt gaat Anne naar buiten en fietst naar de stad. Een auto rijdt langs en al haar kleren zijn kletsnat.

7

Al deze processen worden verwerkt met beperkte aandachts capaciteit

• Als het decoderen van woorden automatisch gaat, heb je meer cognitieve capaciteit over voor begripsprocessen

8

Passieve en actieve processen tijdens lezen

- Sommige processen kosten geen of nauwelijks cognitieve capaciteit
→ passieve of automatische processen
 - Bijv:
 - Decoderen van woorden (als technisch lezen geen probleem meer is)
 - Activeren van betekenis van woorden
 - Referentiele verbanden leggen ("ze" verwijst naar vrouw eerder genoemd)
- Andere processen vergen cognitieve capaciteit en inspanning
→ Actieve of strategische processen, door de lezer geïnitieerd
 - Bijv:
 - Herlezen van (delen van) de tekst
 - Woorden opzoeken als je ze niet kent
 - Relevante achtergrondkennis ophalen
 - Evalueren van en reflecteren op de inhoud van de tekst

Hoe meer actieve processen hoe dieper het begrip

9

Standaard voor coherentie

- De *standaard voor coherentie*: een set van criteria die een lezer (bewust of onbewust) heeft over wat goed begrip is in een bepaalde leesituatie
- Oftewel: De mate waarin de lezer actief met de tekst bezig is
- Afhankelijk van
 - De lezer (vaardigheden, kennis, motivatie)
 - De tekst
 - Het leesdoel

(van den Broek & Helder, 2017)

10

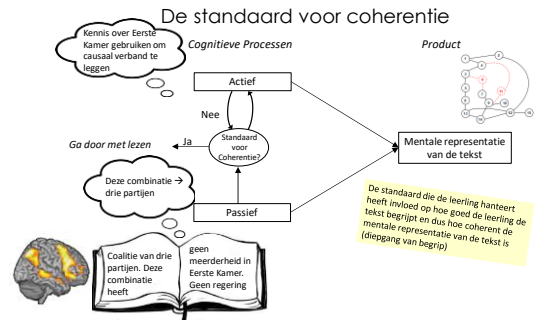
Standaard voor coherentie: Een voorbeeld

Uit de uitslag van de verkiezingen blijkt dat er een coalitie gevormd kan worden van drie partijen. Deze combinatie heeft geen meerderheid in de Eerste Kamer. Ze hebben daarom besloten om niet samen te gaan regeren.

Lage standaard voor coherentie:
De drie partijen gaan geen regering vormen

Hoge standaard voor coherentie:
De drie partijen gaan geen regering vormen want deze coalitie zal moeite hebben om hun wetsvoorstellen aangenomen te krijgen. Teleurgestelde kiezers.

11

12

Een aantal opmerkingen..

- Voorbeelden zijn kort, maar de betrokken cognitieve processen kunnen gegeneraliseerd worden naar
 - Langere teksten
 - Verschillende soorten teksten
 - Alle activiteiten die met begrip te maken hebben (schrijven, beantwoorden van vragen, discussieren, etc)
- “Begrijpen wat er staat” doe je vaker dan je denkt!

13

Om te onthouden....

- Wat leerlingen lezen en begrijpen is niet alleen wat er in de tekst staat, maar wat hun brein er van maakt (een coherente mentale representatie)
- Wat je tijdens het lezen doet (proces) bepaalt wat je van een tekst onthoudt (product)
- Als het decoderen van woorden (inclusief het activeren van de betekenis) automatisch gaat, heb je meer cognitieve capaciteit over voor begripsprocessen
- De standaard die de leerling hanteert heeft invloed op hoe goed de leerling de tekst begrijpt en dus hoe coherente de mentale representatie van de tekst is (diepgang van begrip)
- Een goede lezer past zijn of haar standaard voor coherentie, en daarmee de cognitieve processen, aan het leesdoel aan

14